

**SAVREMENI KONCEPT EKONOMSKOG RAZVOJA ZEMALJA
JUGOISTOČNE EVROPE SA AKCENTOM NA IPA FONDove I BOSNU I
HERCEGOVINU
(Uvodni referat)**

Akademik prof. dr. Slobodan Nešković
Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment – FIMEK, Novi Sad
Srpska Kraljevska Akademija – SKAIN, Beograd
e-mail: slobneskovic@gmail.com

Sažetak: Region Jugoistočne Evrope predstavlja autentičnu ambijentalnu sredinu sa bogatim kulturno istorijskim nasleđem. Savremeni trendovi društveno ekonomskog razvoja pojedinih zemalja direktno su povezani sa procesima evopskih integracija. U kontekstu navedenog značajni su projekti IPA fondova Evropske unije kao podrška državama kandidatima za prijem. To su instrumenti za predpristupnu pomoć u finansijskom pogledu uz uslov da se ispune odgovarajući kriterijumi i standardi. Autor razmatra najvažnije aspekte funkcionisanja ovog projekta u zemljama regiona, sa posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu i razvoj institucija sistema. Akcenat je na korišćenju finansijskih sredstava u svrzi ekonomskog prosperiteta lokalnih zajednica i države u celini.

Ključne reči: Jugoistočna evropa, ekonomija, razvoj, IPA fondovi, Evropska unija, projekti, Bosna i Hercegovina

**THE MODERN CONCEPT OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE
SOUTH EAST EUROPE WITH EMPHASIS ON IPA AND BOSNIA AND
HERZEGOVINA
(Keynote paper)**

Abstract: The SEE region is the authentic ambient environment with a rich cultural and historical heritage. Contemporary trends in socio-economic development of individual countries are directly related to the processes related to European integration. In the above context, significant projects IPA funds of the European Union in support of the candidate countries for receiving. These are instruments for pre-accession assistance in financial terms provided to meet the appropriate criteria and standards. The author discusses the most important aspects of the functioning of the project in the region, with special reference to Bosnia and Herzegovina and development institutions. The emphasis is on the use of funds to the purpose of the economic prosperity of local communities and the state as a whole.

Key words: Southeastern Europe, economy, development, IPA, European Union, projects, Bosnia and Herzegovina

1. UVOD

Rad je nastao iz trogodišnjeg iskustva u radu sa IPA projektima, tokom perioda aplikacije za drugi poziv IPA u periodu 2007-2013.godine. Iskustva stečena putem aplikacije i upoznavanje sa funkcionisanjem sistema IPA Adriatica kroz ovaj rad će biti detaljno analizirane i biće opisana nova metodološka iskustva i saznanja koja su stečena radom na projektima.

Put za ulazak u Evropsku uniju svodi se na različita ispunjavanja uslova od država i usklađivanja državnih propisa sa akomutiranim pravom Evropske unije. Najveći problem za države koje su izrazile želju za pristupom Uniji je ispunjavanje zahteva socijalne, političke i ekonomske stabilizacije država. U Uniji su pravila jasna i rigorozna oko inflacija, stopa društvenog rasta i drugih ekonomskih pokazatelja. Ove zahteve, zemlje koje su podnele zahev za članstvo veoma sporo ispunjavaju jer su im privrede veoma slabo razvijene, a administracija i procedure neprilagođene Evropskom zakonodavstvu. Ovi problemi se prevazilaze i usklađuju godinama, a predstavnici evropskih komisija i tela prate napredak svake države ponaosob. Pored navedenih razloga zemlje Balkana, tačnije Jugoistočne Evrope su ostvarile veliki napredak prema Evropskoj uniji u poslednjoj deceniji i uspostavile političku i sigurnosnu stabilizaciju regiona. Najveći napredak za sve zemlje koje nisu članice Evropske unije jeste potpisivanje Šengenskog sporazuma, kojim se građanima ovih država dozvoljava da putuju u Evropsku uniju bez vađenja viza i komplikovanih administrativnih procedura ispunjavanja uslova. Približavanje svake države Evropskoj uniji omogućava joj kretanje roba, usluga i građana bez carina i komplikovanih procedura prelaska granica, ali ipak Evropska unija je svakoj državi ostavila mogućnost da samostalno nadzire i vrši kontrolu svojih granica u skladu sa svojim bezbedonosnim procenama.⁷

Na putu prema Evropskoj uniji, Savet Evropske unije napravio je različite instrumente za pomoć državama u procesu pridruživanja. Tako su neki od instrumenata ostvareni putem potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju BiH sa Evropskom unijom. Jedan od najznačajnijih instrumenata jeste IPA paket finansijske pomoći za zemlje zapadnog Balkana, kojem pristup imaju države potpisnice Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Glavni cilj fondova jeste podrška zemljama kandidatima u zadovoljavanju EU standarda i zajedničkih prava, kao i pripremanje ovih zemalja za delotvorno korišćenje fondova. IPA fondovi su kreirani za period 2007-2013. godine. Sveukupni cilj fondova jeste približavanje zakonodavstva zemalja članica

⁷ Nešković, S., Saobraćajni koridori u funkciji razvoja zemalja Jugoistočne Evrope, Travnik: Međunarodna konferencija "Mobilnost i sigurnost cestovnog prometa", Internacionalni univerzitet Travnik, 30-31.maj 2013., str. 11.

zakonodavstvu EU, sve u svrhu pripremanja zemalja za članstvo u EU. IPA podrška pomaže zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima da zadovolje Pristupne kriterijume (ispune političke, ekonomske i Acquis kriterijume za članstvo, izgrađujući njihove administrativne i pravosudne kapacitete) i pripreme se za programiranje, upravljanje i implementaciju Kohezionog, Strukturnog i Ruralnog razvojnog fonda nakon pristupanja.

2. JUGOISTOČNA EVROPA I SAVREMENI EKONOMSKI TRENDovi

Evropska unija je nastala na osnovu interesa povezivanja evropskih država u cilju smanjenja stoletnog sukoba Francuske i Nemačke. Tokom vremena, počev od potpisivanja Rimskog ugovora 1950. godine,⁸ osnovane su još mnoge asocijacije koje su značajnije povezale Evropske države. Na osnovu tog stoletnog koncepta nastala je i Evropska unija kakvu danas poznajemo. Jugoistočna Evropa je geografska celina na jugoistoku evropskog kontinenta koja se nalazi između Jadranskog, Egejskog i Crnog mora, a obuhvata skoro celo područje Balkanskog poluostrva, deo Panonske nizije, Vlašku niziju i delove Karpata i deo Male Azije. Jugoistočna Evropa je termin novijeg datuma i javlja se kao neutralna geopolitička odrednica, nakon Hladnog rata i rata u bivšoj Jugoslaviji, koji je danas zamenio naziv Balkan, zbog negativnog prizvuka. Takođe, područje Jugoistočne Evrope je kroz istoriju bila teritorija najvećih sporova i sukoba u Evropi. U poslednjih 40 godina prostor Balkana je jedini prostor u Evropi gde se vode ratni sukobi dok sve ostale zemlje svoje nesporazume rešavaju pregovorima. Razlog ovih sukoba su vekovna borba za teritorije, i raznolika nacionalna, etnička i verska pripadnost naroda. Dok su se u Evropi javile težnje za ujedinjenjem, na prostoru Jugoistočne Evrope došlo je do krvavog obračuna krajem XX veka. Taj rat se desio između zemalja bivše Jugoslavije koji je trajao punih 5 godina, a kasnije se nastavio i bombardovanjem Srbije i sukobima na Kosovu. Zbog ovakvih dešavanja Evropska unija posebnu pažnju posvećuje ovom prostoru sa stanovišta bezbednosti i finansijske pomoći. Iz gore navedenih razloga Evropska komisija imenuje i specijalne izaslanike za područje Balkana koji redovno prate sigurnosno stanje na ovom prostoru i izveštavaju organe unije. Evropa je uspeła da tokom poslednje decenije smanji tendencije za rane događaje svojim stalnim prisustvom na području Balkana kao i putem finansijskih instrumenata pomoći i subvencija. Približavanjem zemalja Balkana Evropskoj uniji, smanjuju se i bezbednosni rizici za ratne sukobe, a svi narodi, republike i entiteti sve više pribegavaju kompromisima i pregovorima na državnim nivoima. Ovakav pomak se vidi i unutar pojedinačnih pitanja svake države jer do danas nemamo jasno iscertane granice unutar pojedinačnih država na Balkanu gde i dalje

⁸ Nešković, S., Saobraćajni koridori u funkciji razvoja zemalja Jugoistočne Evrope, Travnik: Međunarodna konferencija "Mobilnost i sigurnost cestovnog prometa", Internacionalni univerzitet Travnik, 30-31. maj 2013., str. 11.

postoji velika želja za otcepljenjem i autonomijama pojedinih regiona u kojima nacionalna pitanja do danas nisu rešena.

IPA - *Instrument for Pre-Accession Assistance* predstavlja Instrument za predpristupnu pomoć koji je usvojila Evropska unija u cilju pružanja finansijske podrške zemljama Jugoistočne Evrope u njihovom postepenom približavanju evropskoj politici i standardima, sve do ispunjavanja svih neophodnih kriterijuma za ulazak u Evropsku uniju.

Prekogranična saradnja u Evropskoj uniji ima početke u samom njenom osnivanju i jedna je od osnovnih principa. Taj princip su razvile Nemačka i Francuska kao osnovni princip pomirenja posle II Svetskog rata. Ovaj princip regionalne saradnje doveo je i do održanja Evropske unije ovoliki broj godina i jedan je od osnovnih ciljeva Evropske unije u budućnosti. Kroz razvoj programa prekogranične saradnje Evropa pokušava da miri svoje narode i da ih navikava na Evropsku uniju sa jakim regionima. Kroz mnoge godine razni programi su služili za zadovoljenje ovog cilja, a jedna od zadnjih je i CADAS program jačanja institucija država koje žele da pristupe Evropskoj uniji, putem institucionalnog jačanja administracije i saradnje sa susedima u okruženju i regionu. Ovaj program se najviše bazirao na regionalni i lokalni razvoj i reformu javne uprave, kroz ciljeve:

- Strane će nastojati jačati i razvijati regionalnu i lokalnu saradnju, s ciljem doprinošenja ekonomskom razvoju i smanjenju regionalnih neuravnoteženosti. Posebna pažnja biće posvećena prekograničnoj, transnacionalnoj i međuregionalnoj saradnji. U okviru saradnje posebno će se voditi računa o prioritetima pravne tekovine (acquis) Zajednice u oblasti regionalnog razvoja.
- Saradnja će imati za cilj unapređenje razvoja efikasne i odgovorne javne uprave u Bosni i Hercegovini, dopunjavajući reformske napore preduzete do sada u ovoj oblasti.
- Saradnja u toj oblasti uglavnom će biti usmerena na izgradnju institucija, u skladu sa zahtevima Evropskog partnerstva, i uključivaće aspekte poput izrade i provođenja transparentnih i nepristrasnih procedura odabira zaposlenih, upravljanja ljudskim potencijalima i napredovanja u službi, stalne obuke, promovisanja etike u okviru javne uprave i jačanja procesa donošenja politika. Prilikom sprovođenja reformi pažnja će biti posvećena ciljevima fiskalne održivosti, uključujući i aspekte fiskalne strukture. Saradnjom će biti obuhvaćeni svi nivoi javne uprave u Bosni i Hercegovini.⁹ Pored gore navedenog BiH su dostupni i drugi instrumenti kao sistem CARDS programa. EU je promovisala program CARDS kao novi instrument finansijske i tehničke pomoći državama i regionu Zapadnog Balkana.

⁹ BiH, EU, (16.06.2008.), Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju BiH i EU. Evropska unija, str 58.

CARDAS(Community Assistance for Reconstruction Development and Stabilisation) program označava program Evropske unije za zajedničko asistiranje u rekonstrukciji, razvoju i stabilizaciji zemalja zapadnog Balkana. Od 2000-2006.godine, CARDS program je investirao 4,6 milijardi eura u cilju podrške u izgradnji institucija, i drugim merama koje su pomogle postizanju četiri glavna cilja: Rekonstrukciju, stabilizaciju demokratije, Pomirenje i povratak izbeglica, Institucionalni i zakonodavni razvoj, uključujući harmonizaciju sa normama i pristupima EU, u svrhu učvršćivanja demokratije i vladavine prava, ljudskih prava, građanskog društva i medija, kao i delovanje tržišne ekonomije, Održivi ekonomski i socijalni razvoj, uključujući strukturne reforme i Promovisanje bliskih odnosa i regionalne saradnje među zemljama, kao i između njih, EU i zemalja kandidata. Ciljevi i akcije oblasti Regionalnog CARDS programa se ogledaju u dugoročnim ciljevima i to: Demokratska stabilizacija koja kao akcije oblasti navodi oblast manjinskih prava i povratak izbeglih i raseljenih lica, Dobro upravljanje i institucionalna izgradnja koja kao akcije oblasti navodi reformu državne uprave, integrisano upravljanje granicom, pravosuđe i unutrašnje poslove i carinsku i poresku upravu i Ekonomski i socijalni razvoj i poboljšanje investicione klime, zaštitu životne sredine, unapređenje infrastrukture, obrazovanje i stručno usavršavanje i zapošljavanje. Oktobra 2001. godine, Evropska unija je usvojila i Regionalni CARDS program čijim dodatkom su u vidu Višegodišnjeg indikativnog programa 2005-2006. godine u iznosu od 85 miliona evra kao prioriteti, odnosno oblasti delovanja formulisani: izgradnja institucija, pravosuđe i unutrašnji poslovi, prekogranična saradnja, razvoj privatnog sektora i razvoj infrastrukture.

Članstvo u Evropskoj Uniji jedan je od prioriteta i strateških ciljeva najvećeg broja zemalja. Od početnih 6, danas EU ima 28 članica, u međuvremenu, prošla je tzv. Šest proširenja od 1973. godine do danas. Postoji paradoks u pogledu politike proširenja Evropske unije. S jedne strane, široko je rasprostranjeno uverenje(kako na stručnom, tako i na političkom nivou) da se radi o jednoj od najuspešnijih i najefikasnijih politika Unije. Realizacija ove politike je imala ključni značaj za stabilizaciju evropskog kontinenta(ranije za zemlje juga- bivše desne diktature, a zatim za zemlje istočne i centralne Evrope- bivše socijalističke zemlje), kao i za jačanje međunarodnog uticaja EU i za pozitivne privredne trendove na kontinentu. S druge strane, peto proširenje EU, odnosno njeno gotovo udvostručavanje(prema broju članica), predstavlja jedan od važnih razloga negativnog stava javnosti pojedinih zemalja EU prema predlogu Ustava za Evropu. Naime, u javnosti zemalja EU(poput Francuske i Holandije) proširenje Unije(neosnovano) se smatra razlogom povećane imigracije i nezaposlenosti, kao i percepcije da evropski projekat slabi i postaje razvodnjen. Ovakva ocena je posebno pojačana perspektivom ulaska Turske u Uniju, o čemu ni do danas nije postignut iskreni i trajniji konsensus, ne samo na nivou šire javnosti u EU, nego i kada se radi o političkim elitama u pojedinim članicama Unije(bez obzira što su formalni pregovori o članstvu sa Turskom već otpočeli). Drugi problem je članstvo zemalja Zapadnog Balkana. Balkan je dugo predstavljao zonu drugostepenog interesa EU, iza zemalja

Centralne Evrope i iza nekih mediteranskih zemalja. Ovaj pristup se promenio tek u poslednjim godinama dvadesetog veka iz dva razloga: zbog mogućnosti širenja EU na istok, čime su balkanske zemlje postale neposredni susedi, i zbog sukoba na Kosovu i njegovih efekata na bezbednost regiona.

Proces stabilizacije i pridruživanja (PSP) predstavlja posebnu vrstu regionalnog pristupa Evropske unije državama zapadnog Balkana. Albanija, Bosna i Hercegovina, Republika Makedonija, Srbija i Crna Gora po prvi put su dobile priliku da na temelju njima prilagođenog pristupa, postanu punopravne članice Unije. Na taj način, sudbina uspešnijih država u tom procesu nije uslovljena pozicijom regiona kao celine. Otpočinjanje procesa stabilizacije i asocijacije prema zemljama Zapadnog Balkana 1999. godine u uslovima drastičnog zaostajanja ovih zemalja i u uslovima nespremnosti zemalja EU da se brže angažuju u ovom procesu, ukazuje na dugoročan period približavanja zemalja Zapadnog Balkana EU od deceniju ili dve. Regionalni pristup od 1996-1999.g nije dao adekvatne rezultate, jer mere EU nisu bile adekvatne u odnosu na veličinu ekonomskih, političkih i socijalnih problema u regionu Zapadnog Balkana. Ovo se drastično pokazalo u slučajevima BiH, Kosova, Albanije, itd. Glavni rezultat razvoja post-kriznog prostora na teritoriji bivše Jugoslavije je usitnjavanje nekada federativnog prostora na mini-države, u većini kojih ne postoji stabilnost političkih institucija vlasti. Savremena balkanska kriza je pokazala da je diplomatija većine zemalja vrlo često bila neprofesionalna, a međunarodne organizacije nemoćne i da se nije tražilo međunarodno pravo. Suštinsku, bitnu ulogu su igrali jedino interes i snaga, a do smirivanja situacije i rešavanja svih međunacionalnih pitanja nije ni došlo.

3. PROJEKAT IPA FONDOVA EVROPSKE UNIJE

Počevši od 2007. godine, IPA zamenjuje ranije predpristupne instrumente: PHARE, ISPA, SAPARDi CARDS. Glavni cilj pripremanja IPA-e bilo je pojednostavljivanje svih predpristupnih pomoći u jedinstven okvir zemlje kandidate i potencijalne kandidate, pospešujući time prenos iz jednog statusa u drugi. BiH, kao potencijalni kandidat, ima pravo na predpristupne fondove. IPA osigurava usmerenu predpristupnu finansijsku pomoć: Zemljama kandidatima- Turskoj i Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji i Zemljama potencijalnim kandidatima- Srbiji, Kosovu, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini. IPA(2007-2013) sa ukupnim budžetom od 11.468 milijardi € ima za cilj progresivno prilagođavanje standardima i politikama Evropske unije, uključujući odgovarajuće Acquis Communautaire, sa ciljem postizanja članstva(Regulativa Veća (EC) 1085/2006, od 17. jula 2006.). Projekti se mogu finansirati u pet širokih kategorija: 1) Tranziciona podrška i izgradnja institucija 2) Regionalna/međudržavna saradnja 3) Regionalni razvoj 4) Razvoj ljudskih resursa 5) Ruralni razvoj BiH. Zemlja potencijalni kandidat ima pravo na prve dve komponente. Prva komponenta tiče se sledećih vrsta

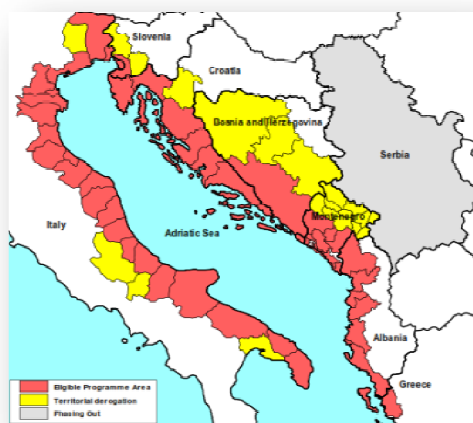
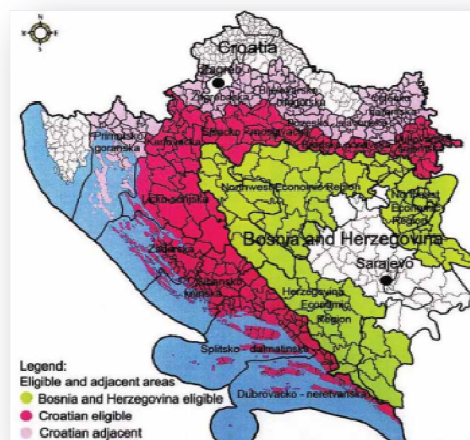
aktivnosti: Jačanje demokratskih institucija i vladavine prava, Reforma javne uprave, Ekonomska reforma, Promovisanje i zaštita ljudskih prava i poboljšano poštovanje prava manjina, Razvoj civilnog društva, Pomirenje, mere za izgradnju poverenja i rekonstrukcija.

Druga komponenta će podržavati aktivnosti koje uključuju granične regione između dve zemlje korisnika, kao i projekte koji se zajednički izvode od strane zemlje korisnika i zemlje članice. Projekti međudržavne saradnje pokrivaju kopnene i morske pogranične regione između susednih zemalja. Međudržavni programi sadrže “mere” koje se implementiraju putem poziva za ponude (šeme grantova). Ovi programi će finansirati zajedničke operacije koje su zajednički odabrane od strane zemalja učesnica putem jedinstvenog poziva za ponude koji pokrivaju celo područje kojem je dostupno finansiranje. Što se tiče predpristupne finansijske podrške- IPA, usvojen je Višegodišnji indikativni planski dokument(MIPD) 2008-2010. godine za Bosnu i Hercegovinu, koji je ključni planski dokument za pomoć BiH u okviru IPA. Međutim, od pripreme prethodnog strategijskog papira(MIPD 2007-2009), Bosna i Hercegovina je napravila samo ograničeni napredak u preostalim reformama koje zahteva Proces stabilizacije i pridruživanja(PSP). Stalni je i značajan izazov za Bosnu i Hercegovinu da se zadovolje politički uslovi PSP-a, kroz povećanje delotvornosti izvršnih i zakonodavnih tela, poboljšanje koordinacije između Države i Entiteta, kao i postizanje dogovora reformisane policijske strukture.

IPA komponenta II Prekogranična saradnja IPA CBC pruža podršku programima koji se odnose na prekograničnu saradnju BiH. BiH učestvuje u tri programa prekogranične saradnje: Prekogranični program BiH i Hrvatske, Prekogranični program BiH i Srbije i Prekogranični program BiH i Crne Gore. BiH, takođe, učestvuje u dva programa transnacionalne saradnje i to: IPA Adriatica- Jugoistočna Evropa i IPA Mediteran.

Slika 1. IPA Oblast prekogranične saradnje BiH i Hrvatske

Slika 2. Adriatic regija koja može da učestvuje u apliciranju sredstava

Lokalne vlasti takođe mogu imati koristi od IPA Finansiranja. Odgovarajući kanal za njih za saradnju sa IPA biće putem bosanskih organa vlasti i Direkcije za evropske integracije BiH. Državni organi vlasti pripremaju i predlažu finansijske programe, poštujući i doprinoseći ispunjavanju prioriteta Evropskog partnerstva, dok programiranje mora biti napravljeno u skladu sa smernicama IPA II.

4. BOSNA I HERCEGOVINA I IPA FONDOVI

BiH je 16.6.2008. godine u Luksemburgu potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Istovremeno sa potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju potpisan je i Privremeni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima, koji se primenjuje od 1.7.2008. godine do okončanja procedure ratifikacije SSP-a u svim zemljama potpisnicama. Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju po prvi put je uspostavljen formalni ugovorni odnos između Bosne i Hercegovine i Evropske unije. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, predstavlja treću generaciju evropskih

sporazuma o pridruživanju, namenjenih za države Zapadnog Balkana obuhvaćene Procesom stabilizacije i pridruživanja. SSP uspostavlja sveobuhvatni ugovorni okvir između BiH i EU i kao takav, predstavlja važan korak na putu BiH ka članstvu u EU. SSP je preferencijalni sporazum, koji treba da doprinese ekonomskoj i političkoj stabilizaciji BiH, i uspostavi bliskih i dugoročnih veza između ugovornih strana. Sporazum se sklapa na neodređeno vreme. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju BiH sastoji se od: Opštih principa, Političkog dijaloga, Regionalne saradnje, Slobodnog kretanja robe, Kretanja radnika i poslovnog nastanjanja, pružanja usluga, kretanja kapitala, Usklađivanja zakona, provođenja zakona i pravila konkurencije, Pravde, slobode i sigurnosti, Politike saradnje, Finansijske saradnje, Institucionalne, opšte i završne odredbe. Ovaj Sporazum predstavlja pravni osnov kojim se regulišu različiti vidovi saradnje između Evropske unije i trećih država uopšte. Opšte odrednice koje sadrže uglavnom svi zaključeni sporazumi o pridruživanju su i uzajamna prava i obaveze ugovornica, zajedničke aktivnosti i posebne procedure po uslovu Ugovora o osnivanju Evropske ekonomske zajednice.⁴ Pored navedenog, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju BiH sa Evropskom unijom ima i neke svoje specifičnosti u određenim članovima, kao što su: oblasti obrazovanja i obuka, oblasti transporta, regionalni i lokalni razvoj i reforma javne uprave. Pored gore navedenog BiH su dostupni i drugi instrumenti kao sistem CARDS programa. EU je promovisala program CARDS kao novi instrument finansijske i tehničke pomoći državama i regionu Zapadnog Balkana. CARDAS(Community Assistance for Reconstruction, Development, and Stabilisation) program označava program Evropske unije za zajedničko asistiranje u rekonstrukciji, razvoju i stabilizaciji zemalja Zapadnog Balkana. Između 2000. i 2006. godine, CARDS program je investirao 4,6 milijardi € u cilju podrške u izgradnji institucija i drugim merama koje su pomogle postizanje četiri glavna cilja: Rekonstrukciju, stabilizaciju demokratije, Pomirenje i povratak izbeglica, Institucionalni i zakonodavni razvoj- uključujući harmonizaciju sa normama i pristupima EU u svrhu učvršćivanja demokratije i vladavine prava, ljudskih prava, građanskog društva i medija, kao i delovanje tržišne ekonomije, Održivi ekonomski i socijalni razvoj- uključujući strukturne reforme i Promovisanje bliskih odnosa i regionalne saradnje među zemljama, kao i između njih, EU i zemalja kandidata. Ciljevi i akcije oblasti Regionalnog CARDS programa, se ogledaju u dugoročnim ciljevima i to: Demokratska stabilizacija- koja kao akcije oblasti navodi oblast manjinskih prava i povratak izbeglih i raseljenih lica, Dobro upravljanje i institucionalna izgradnja- koja kao akcije oblasti navodi reformu državne uprave, integrisano upravljanje granicom, pravosuđe i unutrašnje poslove, carinsku i poresku upravu i Ekonomski i socijalni razvoj i poboljšanje investicione klime, zaštitu životne sredine, unapređenje infrastrukture, obrazovanje i stručno usavršavanje i zapošljavanje.

⁴ Avramović, N., Pravo evropske unije, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment, FIMEK, Novi Sad, 2011, str. 123-124.

Oktobra 2001. godine, Evropska unija je usvojila i Regionalni CARDS program čijim su dodatkom u vidu Višegodišnjeg indikativnog programa 2005-2006. godine u iznosu od 85 miliona € kao prioriteti, odnosno oblasti delovanja formulisani: izgradnja institucija, pravosuđe i unutrašnji poslovi, prekogranična saradnja, razvoj privatnog sektora i razvoj infrastrukture. Potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju otvorilo je Bosni i Hercegovini put prema IPA fondovima i omogućilo apliciranje sa partnerima iz Evropskih zemalja. Pored ovoga, za BiH se otvara i novi značajan program IPA II za period 2014. do 2020. godine. U pripremi novog sedmogodišnjeg budžeta Evropske unije za period 2014 - 2020, a u okviru instrumenta spoljne pomoći, Evropska komisija planira određenu reviziju sadašnjeg instrumenta predpristupne pomoći IPA, odnosno novi instrument predpristupne pomoći IPA II za period 2014-2020. U okviru sadašnjeg instrumenta predpristupne pomoći IPA, koji se odnosi na aktuelni budžetski period Evropske unije(2007-2013), Bosna i Hercegovina, kao zemlja potencijalni kandidat za članstvo u EU, koristi sredstva u okviru prve dve IPA komponente: Komponenta I(Podrška u tranziciji i izgradnji institucija) i Komponenta II(prekogranična saradnja). Ostale tri komponente instrumenta IPA(Regionalni razvoj, Razvoj ljudskih kapaciteta i Poljoprivredni i ruralni razvoj) su bile dostupne isključivo zemljama sa kandidatskim statusom, te izgrađenim i od strane Evropske komisije akreditovanim sistemom za decentralizovano upravljanje pomoći (DIS). Predlogom nove Uredbe o uspostavi instrumenta IPA II ukida se podela na predašnjih pet komponenti, a uvode se područja politika u okviru kojih će se provoditi različite intervencije. Finansijska pomoć će biti dostupna u svim područjima politika, bez obzira na to da li zemlja ima status kandidata ili potencijalnog kandidata. U novom predlogu za IPA II, posebno je naglašeno da će se napredak u postizanju pojedinih ciljeva procenjivati kroz indikatore i, u zavisnosti od ostvarenog napretka, vršiće se realokacija finansijske podrške između programa kao i između zemalja korisnica. Usvajanje Uredbe o uspostavi IPA II očekuje se tokom 2013. godine. U toku je priprema sprovođenja neregulative za IPA II, a njena finalizacija se očekuje u drugoj polovini 2013. godine. Direkcija za evropske integracije(DEI) je stalno, samostalno i stručno telo Veća ministara BiH. Direkcija obavlja poslove koji se odnose na usklađivanje aktivnosti organa vlasti u BiH i nadzor nad sprovođenjem odluka koje donose nadležne institucije u BiH, a koje se odnose na aktivnosti potrebne za evropske integracije. Direkcija ima ulogu glavnog koordinatora procesa evropskih integracija na nivou države(tzv. horizontalna koordinacija) i između državnih institucija i entiteta(tzv. vertikalna koordinacija). Oni izrađuju izveštaje, informacije i analize u vezi sa obavezama iz procesa evropskih integracija, koordinišu aktivnosti institucija u BiH na polju evropskih integracija, blisko sarađuju sa institucijama EU, prate relizaciju obaveza BiH u procesu pridruživanja EU, koordinišu korišćenje finansijske pomoći EU, ali ne dodeljuju sredstva EU, proveravaju usaglašenost propisa na državnom nivou sa propisima EU, ali ne propisuju zakone i podzakonske akte, razvijaju i unapređuju terminologiju iz oblasti evropskih integracija, koordinišu prevođenje zakona BiH na jedan od službenih jezika

EU, ali ne prevodi pravne odluke EU, obučavaju državne službenike o procesu evropskih integracija i usavršavanju njihove veštine, informišu o integracijama u EU, na razumljiv i lako dostupan način, organizuju promotivne kampanje i uklanjaju stereotipe o integraciji u EU. Direkcija za evropske integracije je formirana na nivou BiH, i pod direktnom je nadležnošću Saveta ministara BiH i Ministarstva spoljašnjih poslova BiH. Na putu evropskih integracija DEI je predlagač sporazuma i koordinator kontrole projekata i realizacije sporazuma. Da bi DEI mogla da predloži potpisivanje određenog sporazuma potrebno je da svaki projektni predlog i sporazum dobije saglasnost entitetskih Vlada. Jer, ako entitetske vlade ne nadju saglasnost ili odluče da su njihovi interesi narušeni, sporazum neće biti potpisan i neće se ići u njegovu realizaciju. Ovakav proces odlučivanja predstavlja problem za BiH na putu evropskih integracija, jer entiteti na ovaj način štite svoje vitalne nacionalne interese. Trenutno Direkcija za Evropske integracije razvija i radi na pristupanju projektu koji je deo IPA II, DUNAV od 2014. do 2020. godine i koji je u decembru 2012. godine Evropska komisija predložila za uspostavljanje novog programa transnacionalne saradnje za period 2014-2020. godine. Programsko područje Dunavskog programa obuhvata Austriju, Bosnu i Hercegovinu, Bugarsku, Hrvatsku, Republiku Češku, Nemačku(Baden-Württemberg i Bavarska, a ne celu teritoriju), Mađarsku, Republiku Moldaviju, Crnu Goru, Rumuniju, Srbiju, Slovačku, Sloveniju i Ukrajinu(ne celu teritoriju). IPA sredstva se raspoređuju na osnovu alokacija navedenih u MIPD-u, gde su alokacije usklađene kroz proces konsultacija između NAC-a(Direkcije za evropske integracije) i Delegacije Evropske komisije. IPA sredstva se raspoređuju isključivo u skladu sa Višegodišnjim indikativnim planskim dokumentom- MIPD. Iz navedenog se vidi da IPA podržava BiH u zadovoljavanju Evropskih standarda, posebno u pogledu unutrašnjeg tržišta, pravde, slobode i sigurnosti, kao i sektorskih politika. Socio-ekonomska situacija u zemlji i među njenim stanovništvom zahteva finansijsku podršku u cilju borbe protiv visoke stope nezaposlenosti, reforme obrazovnog i sistema javnog zdravstva. IPA se takođe bavi razvojem infrastrukture, malim i srednjim preduzećima, trgovinskom politikom, poljoprivredom, energijom i transportom. IPA- u brojkama glasi: IPA je u periodu (2007-2013) obezbedila 11,486 milijardi € za zemlje Zapadnog Balkana, i to za BiH (2007-2013) oko 682 miliona €. Po godinama to iznosi: 2007- 62,1 miliona €, 2008- 74,8 miliona €, 2009- 89,1 miliona €, 2010- 106 miliona €, 2011- 108,1 miliona €, 2012- 111.81 miliona €, 2013- 109,47 miliona €. Preduslov za aplikaciju za IPA fondove jeste stabilan budžet grada i osiguravanje 15 % učešća. U toku pripreme aplikacije za IPA projekte veoma je važna saradnja između partnera na projektu, a za to je potrebna dobro organizovana lokalna administracija, koja ima propisane procedure i usvojen standard kvaliteta ISO 9001. Takođe, veoma bitno za svaki grad je da se pozivi za sve projektne predloge mogu pronaći na sajtu: <http://www.adriaticipacbc.org/> za Jadranski poziv, dok se linkovi za sve druge mogu naći na internet stranici Direkcije za evropske integracije BiH. Veoma bitno je pronaći oblast u kojoj se želi aplicirati lokalni projekat. Komponente koje se finansiraju od strane IPA u BiH su I, II, III, IV, V od

kojih se svaka sastoji od podmera u okviru kojih se apliciraju projektni predlozi. Bitno u procedurama IPA jeste to što su obrasci jednoobrazni za sve partnere u projektu, tako da nema olakšica u zavisnosti od stepena razvijenosti partnera i usklađenosti njegovog zakonodavstva sa EU.

ZAKLJUČAK

U ovom radu opisani su instrumenti predpristupne pomoći Evropskoj uniji i njihove procedure koje svaka zemlja aplikant mora da ispuni. Putem ovog rada objašnjeno je funkcionisanje tela u Evropskoj uniji koja kontrolišu korištenje sredstava i prate finansijske i druge učinke utroška sredstava. U državama, za taj deo posla zadužene su Direkcija za evropske integracije i druge agencije koje su prvi nivo kontrole. Sva odobranja u okviru pojedinačnih projekata moraju dobiti njihovu saglasnost. IPA sistem pomoći zamišljen je tako da države budu garant projektnih aktivnosti koje se dešavaju na njihovim teritorijama. Raspodelu finansijskih sredstava nosi 85% Evropska unija i 15% projektni partner, što daje garanciju da je i pojedinačnom partneru iz svakog regiona stalo da ispuni projektne aktivnosti. Cilj IPA pomoći jeste da se određeni region koji su slabije razvijeni osnaže i dostignu nivo razvijenosti modernih evropskih regija, koje imaju savremenu infrastrukturu. Cilj projekata je, takođe, da se u vreme ekonomske krize smanji nivo siromaštva u regijama gde se projektne aktivnosti sprovode. Svaka država korisnica sredstava ima određenu količinu sredstava koju može da povuče u toku godine, sva sredstva koja ostanu neiskorišćena vraćaju se Evropskoj uniji. Pored ovoga, IPA instrumentima zaštite ostvareno je i finansijsko obezbeđenje korištenja sredstava i smanjenje zloupotreba. Nenamensko korišćenje sredstava ostvareno je na način da se od strane Evropske unije uplati 20% avansa koja svaki korisnik projekta troši. Nakon ovoga sledi plaćanje faktura, situacija i računa od kojih Evropska unija, tačnije IPA fond, vraća 85% iznosa svakog računa u kvartalnim periodima kako ide i praćenje projekta i monitoring. Na ovaj način obezbeđeno je da svaki pojedinačni korisnik mora da obezbedi oko 80% sredstava za implementaciju projekta koja mu se sukcesivno vraćaju u zavisnosti od utroška sredstava u skladu sa odobrenim budžetom. Pored ovog finansijskog metoda zaštite ostvarena je i zaštita uvođenjem PRAG procedura javnih nabavki koje svaki pojedinačni partner mora da sprovede. Tako je praktično Evropska unija omogućila da vi platite sav projekat, a oni imaju diskreciono pravo da uplate onoliko sredstava od 85% koliko oni smatraju da će relizovali u skladu s njihovim procedurama. Uz sve to određen je i prvi nivo kontrole koji se sastoji od merodavnog tela u okviru svake države koji mora da odobri vaše troškove pre upute 85% sredstava od strane IPA fonda.

Ovakav način je omogućio funkcionisanje uz minimalne mogućnosti zloupotrebe, samo što se još projektni promašaji dešavaju najviše u fazi odobrenja projekata, jer dešava se

da se projektno odobre nerealne ideje pa za 5 do 10 godina nakon realizacije budu napuštene infrastrukturne objekte izgrađene iz IPA fondova.⁶

Zaljučak ovog rada jeste da je budućnost ekonomskog i društvenog razvoja našeg Jadranskog regiona u Evropskim projektima, uvezivanju i prekograničnoj saradnji sa susednim državama. Ovaj prekogranični odnos treba da se razvija na principima partnerstva i da se tako gradi bolja budućnost. Bitna napomena jeste, da IPA projektima ne smemo imati nameru da vršimo malverzacije i nenamensko trošenje sredstava, jer su sankcije Evropske unije prevelike i nisu vredne takvih rizika.

LITERATURA

1. ADRIATICA, I. (2013, 01 20). IPA ADRIATICA. Preuzeto 01 20, 2013 sa IPA ADRIATICA:
http://www.adriaticipacbc.org/download/SP_1_step_Formal_check_Priority_3.pdf
2. BIH, E.U. (2008, 6 16). Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju BIH i EU. Europska unija.
3. D. U. (2009). Priručnik o finansijskoj saradnji i programima koje u Hrvatskoj podržava Evropska unija. Zagreb : Državni ured za razvojnu strategiju i kordinaciju fondova Evropske unije Hrvatske.DEI, I. (2013, 01 03). www.dei.gov.ba. Preuzeto: 0103,2013sahttp://www.dei.gov.ba/dei/direkcija/sektor_koordinacija/IPA_programi/ip2/jadranski/?id=10019
4. Nešković, S., Evropske integracije i razvoj turizma u zemljama Jugoistočne Evrope, Međunarodna konferencija "Savremeni trendovi u turizmu", Internacionalni univerzitet, Travnik, 28-29.mart. 2013,
5. Nešković, S., Saobraćajni koridori u funkciji razvoja zemalja Jugoistočne Evrope, Međunarodna konferencija „Mobilnost i sigurnost cestovnog prometa“, Internacionalni univerzitet, Travnik, 30-31.maj 2013.

Internet izvori

- www.wikipedia.com.(2013,0103). Preuzeto sa:
http://sr.wikipedia.org/sr/Sporazum_o_stabilizaciji_i_pridru%C5%BEivanju

⁶ Nešković, S., Evropske integracije i razvoj turizma u zemljama Jugoistočne Evrope, Međunarodna konferencija "Savremeni trendovi u turizmu", Travnik: Internacionalni univerzitet Travnik, 28-29.mart, 2013, str. 14.